

rien og den „moderne“ statskundskab godt sammen, så enhver kunde se at de er ramme og rude i det samme vindue.

Erik Rasmussen

Jytte Lyngvig og René Vidal, *Offentlig Planlægning i Danmark*, København: Akademisk Forlag, 1984, 216 s., 85,00 kr.

Et kompendium fra DTHs institut for matematisk statistik og operationsanalyse er blevet bearbejdet og udgivet som lærebog i dansk offentlig planlægning. Bogen har som formål at indføre ingeniørstuderende i planlægning, og det med vægt på nogle samfundsmæssige sider, idet IMSOR ellers orienterer sig mod matematisk-tekniske aspekter. Som bekendt stammer en del af det nuværende personale i Finansministeriets planlægningsenheder fra IMSOR – lærebogen giver dog næppe et udtømmende billede af deres viden om samfundet, økonomien eller planlægningen.

Bogen indeholder tre lag. For det første en beskrivelse af dele af det danske planlægningssystem, med klar vægt på økonomien. For det andet nogle teoretiske betragtninger på „mellemliveau“, deskriptiv teori. Og endelig noget mere grundlæggende teori, statsteori og lidt videnskabsteori.

De beskrivende afsnit er de bedste, især kapitel 2 der beskriver modeller og metoder i dansk økonomisk planlægning. Her gives en rimelig og forståelig gennemgang af input/outputtankegangen og de danske makromodeller, der er bygget op over den (ADAM, SMEC). Også nogle konsekvensanalysemodeller omtales og beskrives. Det andet beskrivende hovedelement er kapitel 6, hvor dansk planlægningens historie skitseres, igen med vægt på økonomien, mere specifikt budgetplanlægningen. Af kapitlets 40 sider beslaglægger budgetplanlægningen de 27, og det er yderst tilfældigt, hvad der er sluppet med om fysisk planlægning og sektorplanlægning. Men også afsnittet om budgetplanlægning virker tilfældigt i sin sammensætning: Det giver en god oprensning af serien af initiativer fra Budgetdepartementet, men meget lidt hjælp til at forstå, hvad der har forårsaget disse initiativer, hvorledes de er ført ud i livet, hvordan de hænger sammen med andre udviklingstendenser i samfundet og i det politisk-administrative system, hvilke alternativer der kunne have været til den fulgte linje og så videre.

En lærebog skal ikke nødvendigvis indeholde analyser og årsagsforklaringer på linje med en (overgennemsnitlig) doktorafhandling; men i dette tilfælde virker det som om manglen i de teoretiske afsnit forårsager en mangelfuld systematik i beskrivelsen. Forfatterens teoretiske tilgange er meget klart delt op i dels noget anvendt nationaløkonomi, den deskriptive teori, og dels noget dermed slet ikke sammenhængende kapitallogisk statsteori.

Den deskriptive teori findes i kapitel 2, model- og metodekapitlet, og i et særligt bilag om keynesianisme og økonomiske styringsmidler. Så længe man holder sig til nationaløkonomiens standardforklaringer, går det godt (om end bilaget i hvert fald ikke kan læses af forudsætningsløse læsere; jeg ved ikke, hvor meget ingeniørstuderende ved om grænseproduktivitet og likviditetspræference). Men en i planlægningssammenhæng så central diskussion som den om generelle og selektive virkemidler i den økonomiske politik mangler helt. Og andre steder afslører forfatterne

rien og den „moderne“ statskundskab godt sammen, så enhver kunde se at de er ramme og rude i det samme vindue.

Erik Rasmussen

Jytte Lyngvig og René Vidal, *Offentlig Planlægning i Danmark*, København: Akademisk Forlag, 1984, 216 s., 85,00 kr.

Et kompendium fra DTHs institut for matematisk statistik og operationsanalyse er blevet bearbejdet og udgivet som lærebog i dansk offentlig planlægning. Bogen har som formål at indføre ingeniørstuderende i planlægning, og det med vægt på nogle samfundsmæssige sider, idet IMSOR ellers orienterer sig mod matematisk-tekniske aspekter. Som bekendt stammer en del af det nuværende personale i Finansministeriets planlægningsenheder fra IMSOR – lærebogen giver dog næppe et udtømmende billede af deres viden om samfundet, økonomien eller planlægningen.

Bogen indeholder tre lag. For det første en beskrivelse af dele af det danske planlægningssystem, med klar vægt på økonomien. For det andet nogle teoretiske betragtninger på „mellemliveau“, deskriptiv teori. Og endelig noget mere grundlæggende teori, statsteori og lidt videnskabsteori.

De beskrivende afsnit er de bedste, især kapitel 2 der beskriver modeller og metoder i dansk økonomisk planlægning. Her gives en rimelig og forståelig gennemgang af input/outputtankegangen og de danske makromodeller, der er bygget op over den (ADAM, SMEC). Også nogle konsekvensanalysemodeller omtales og beskrives. Det andet beskrivende hovedelement er kapitel 6, hvor dansk planlægnings historie skitseres, igen med vægt på økonomien, mere specifikt budgetplanlægningen. Af kapitlets 40 sider beslaglægger budgetplanlægningen de 27, og det er yderst tilfældigt, hvad der er sluppet med om fysisk planlægning og sektorplanlægning. Men også afsnittet om budgetplanlægning virker tilfældigt i sin sammensætning: Det giver en god oprensning af serien af initiativer fra Budgetdepartementet, men meget lidt hjælp til at forstå, hvad der har forårsaget disse initiativer, hvorledes de er ført ud i livet, hvordan de hænger sammen med andre udviklingstendenser i samfundet og i det politisk-administrative system, hvilke alternativer der kunne have været til den fulgte linje og så videre.

En lærebog skal ikke nødvendigvis indeholde analyser og årsagsforklaringer på linje med en (overgennemsnitlig) doktorafhandling; men i dette tilfælde virker det som om manglen i de teoretiske afsnit forårsager en mangelfuld systematik i beskrivelsen. Forfatterens teoretiske tilgange er meget klart delt op i dels noget anvendt nationaløkonomi, den deskriptive teori, og dels noget dermed slet ikke sammenhængende kapitallogisk statsteori.

Den deskriptive teori findes i kapitel 2, model- og metodekapitlet, og i et særligt bilag om keynesianisme og økonomiske styringsmidler. Så længe man holder sig til nationaløkonomiens standardforklaringer, går det godt (om end bilaget i hvert fald ikke kan læses af forudsætningsløse læsere; jeg ved ikke, hvor meget ingeniørstuderende ved om grænseproduktivitet og likviditetspræference). Men en i planlægningssammenhæng så central diskussion som den om generelle og selektive virkemidler i den økonomiske politik mangler helt. Og andre steder afslører forfatterne

et betydelig mangel på samfundsvidenskabelig almindannelse: Især i kapitel 1, hvor der skitseres et planlægningsbegreb og gennemgås nogle organisationsmodeller. Planlægningsbegrebet angives at have en „teknisk“ og en „ideologisk“ side, uden at det bliver klart, hvori sondringen består (den ligner den gamle mellem facts og vurdering). Organisationsmodellerne gennemgås, uden at de relateres til statsfunktioner eller den offentlige sektors særlige problemer.

Nogle af manglerne ville være naturlige for en lærebog, som blot ville formidle en positivistisk-teknokratisk forståelse af planlægningen. Men bogens tredje lag, den mere grundlæggende teori, rummer klare intentioner om at være kritisk og endog marxistisk: Efter kapitel 3 om „umiddelbare problemer ved traditionel planlægning“ følger kapitel 4 med overskriften „kritisk analyse af offentlig planlægning“. Her gennemgås kort positivismeopgøret og fagkritikken fra begyndelsen af 1970'erne, og positivistisk-teknokratisk planlægning, især repræsenteret ved Mannheim (!), kritiseres ved hjælp af Mattick, som meget rigtigt har sagt, at så længe vi har kapitalisme, kan staten ikke planlægge. I kapitel 5 suppleres Matticks forklaring på dette forhold med Altvaters statsteori og nogle betragtninger fra det kapitallogiske miljø på Sociologisk Institut ved Københavns Universitet.

Disse teorielementer befinder sig på et meget højt abstraktionsniveau og er ikke lette at bringe i kontakt med empirisk relevante diskussioner om den danske planlægningsvirkelighed. Det ser forfatterne, og p.146 skriver de: „...det vil være relativt nemt at kritisere det udvalg, der er foretaget for at være for stort, småt eller forkert. Det kan også være vanskeligt at se, hvordan teorien skal bruges konkret i analyser af offentlig planlægning, men det vil forhåbentlig stå klarere efter læsningen af de sidste kapitler...“.

Efter det historiske kapitel 6 følger en afslutning, hvor bogen fremhæver sig selv som et eksempel på en kritisk og tværfaglig analyse. Men det forekommer nærværende anmelder, at forfatterne er for tidligt ude: Deres bog er ikke nogen samlet analyse; den marxistiske statsteori hænger ikke umiddelbart sammen med en ret ukritisk økonomisk fremstilling. Man kan ikke producere en kritisk fremstilling af offentlig planlægning ved kun at kritisere de videnskabelige fordrejninger og statens kapitalistiske karakter, som det sker i bogens kapitel 4 og 5. Der mangler, som vi en gang sagde, „formidlingen“ til virkeligheden.

For ikke kun at være destruktiv vil jeg til sidst nævne et par temaer, som kunne udfylde noget af den analytiske funktion:

– Ud over den rene modstilling af rationalisme og inkrementalisme i kapitel 1 kunne en diskussion af Lindbloms senere udvikling have bragt fremstillingen på sporet af den egentlige modsætning bag termene: den mellem samfundsbevarende og reformerende planlægning (eller rettere: statsinterventioner). Lindbloms efterhånden mere reformistiske indstilling udmøntes i hans „strategiske“ planlægningsbegreb.

– En række diskussioner i vesteuropæiske socialdemokratier om planlægningens gavn og skade har inddraget teoretikere. I BRD har det ført til en diskussion mellem politologer om „aktiv politik“, senere „politisk planlægning“. I UK har Stuart Holland været drivkraften bag en økonomisk-diskussion om noget, der flot er kaldt „post-kapitalistisk“ planlægning.

– Endelig er der en mere principiel statskritik, som har dels et højreudgangs-

punkt (fra Hayek over Friedman og frem), dels et venstreudgangspunkt (Gorz). Sidstnævnte peger på en analyse af staten som planlægger, der ikke nødvendigvis må inddrage en leninistisk partimodel for at tænke i forandringer.

Offentlig Planlægning i Danmark har fat i en del af de temaer, som måtte behandles i en kritisk, samfundsvidenskabelig lærebog om planlægning. Men den mangler nogle af de mere væsentlige, og mangler og ejendommeligheder i teoriapparatet sammen med disse tematiske ufuldstændigheder gør, at den endnu ikke er svaret på det behov, der måtte være for en sådan lærebog.

Sven Bislev

Jens Müller, Arne Remmen og Per Christensen, *Samfundets teknologi – teknologiens samfund*, Herning: Systime, 1984, 207 s., 88,00 kr.

Jens Müller, Arne Remmen og Per Christensen har begået en „grundbog“ i emnet „teknologi og samfund“ til brug for undervisningen af teknisk naturvidenskabelige studerende ved AUC. Fagligt spænder de tre herrer lige fra civilingeniør til samfundsfag, biologi, psykologi og idehistorie; altså et veritabelt tværfagligt tema.

Ud over den direkte målgruppe henvender forfatterne sig også til en bredere kreds, idet de ganske rigtigt skriver, at der synes at være et betydeligt behov „for grundbogsmateriale til studiet af sammenhængen mellem teknologi og samfund“. Derom vidner den florerende teknologidebat, der præges af „begrebsforvirring og teorinød“. Der er altså behov for en „grundlæggende begrebsafklaring“. Og deri ligger netop bogens hovedærinde. Den vil udvikle nogle elementer til en teknologiteori, så den teknologiske analyse og debat kan komme til at udfolde sig på et mere præcist grundlag.

Forfatterne kaster sig straks ud i en nærmere bestemmelse af begrebet „teknologi“. Teknologien skilles begrebsmæssig ud fra samfundet, og omdrejningspunktet for deres definition er arbejdsprocessen; for det er, som forfatterne ganske rigtigt bemærker, her „mennesket genskaber og udvider sine livsbetingelser“. Teknologien defineres som en enhed af fire elementer, nemlig teknik, viden, organisation og produkt, der så atter er underopdelt i en række bestanddele. En teknologianalyse består så i at undersøge samspillet mellem elementerne og deres bestanddele. Vi bevæger os her primært på mikroplanet, dvs. inden for virksomhedens rammer.

Den definition af begrebet teknologi, som forfatterne her fremlægger, forekommer mig at være det mest præcise og sammenhængende, der på dansk er sagt om den sag. Når de derpå bevæger sig op på makroplanet, dvs. til samfundet, så kan jeg også følge deres bestemmelse af samfundet ud fra de fire elementer kapital, magt, marked og levevilkår. Eller rettere, forfatterne klarlægger mere beskedent „nogle relevante elementer i et samfundsbegreb til belysning af dets samspil med teknologien“. En samfundsanalyse består så i at belyse samspillet mellem disse fire elementer. Symbolsk udtrykker forfatterne forholdet mellem teknologi og samfund på den måde, at teknologien er „bolten“ og samfundet „møtrikken“, mens „skruenøglen“ er det, der formidler sammenhængen mellem de to. „I en vis forstand er det denne nøgle, der interesserer os mest“, som de bemærker. Men hvad består nøglen så af?